

TOMISLAV JANKO ŠAGI-BUNIĆ

* 2. veljače 1923. – † 21. srpnja 1999.

Tomislav Zdenko TENŠEK, Zagreb

Tomislav Janko Šagi-Bunić rođen je u Brodarovcu kraj Varaždina 2. veljače 1923. od oca Stjepana i majke Ane r. Bunić. Nakon osnovnog školovanja u selu Druškovcu stupa u kapucinsko sjemenište u Varaždinu. Godine 1940. ulazi u Kapucinski novicijat u Škofjoj Loki u Sloveniji. Teološki studij upisuje na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu gdje je diplomirao godine 1949. Doktorirao je na istom Fakultetu god. 1951. disertacijom: *Kristologija Prokla Carigradskog* (434–446). *Prinos tumačenju kalcedonske dogmatske definicije* (451) [Zagreb, 1951.] kojom je sebi prokrčio put istraživanju kristologije Kalcedonskog koncila. Za svećenika je zaređen 5. rujna 1948.

Šagi-Bunić je umro u ranim jutarnjim satima dne 21. srpnja 1999. u kapucinskom samostanu u Zagrebačkoj Dubravi za radnim stolom nad materijalima i nacrtima za duhovne vježbe koje je tih dana trebao držati svojoj redovničkoj braći u Karlobagu na temu Isusovih riječi: »Budite savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski« (Mt 5, 48). U temama koje je za tu prigodu zacrtao oporučno je povezo savršenstvo Oca nebeskoga i Božje djelotvorno milosrđe prema čovjeku, koje jest i ostaje neuništivi put izgradnje civilizacije ljubavi, prepoznavanja Boga i čovjeka ali i Boga u čovjeku prema onoj Isusovoj: »Što učiniste jednome od ove moje najmanje braće meni učiniste« (Mt 25, 40).

1. Provincijal i profesor

Nakon odsluženja vojnog roka (1951.–1952.) neprekidno do svoje smrti živi i djeluje u Zagrebu. Od 1955.–1958. bio je provincijal Ilirske kapucinske provincije u Hrvatskoj i Sloveniji. Pokretač je i urednik provincijskog glasila »Folium Provinciae Illyriae Ordinis fratrum minorum Capuccinorum« (1961.). Sastavljač je kraće *Povijesti hrvatskih kapucina* (Zagreb, 1963.), te prevoditelj prvog hrvatskog izdanja *Života blaženog Leopolda Bogdana Mandića* (Zagreb, 1946.), kao i brošure *Apostolski naučitelj* o sv. Lovri Brindiškom prigodom njegova proglašenja crkvenim naučiteljem (Zagreb, 1959.).

Od akad. godine 1952./53. profesor je na Katoličkom bogoslovnom fakultetu sve do umirovljenja god. 1993. Nakon umirovljenja ostaje prisutan na KBF-u gdje na Institutu za teološku kulturu laika sve do kraja života predaje traktat *Uvod u misterij Krista i povijesti spasenja*. Na KBF-u predaje dogmatske i filozofske traktate pri Katedri povijesti kršćanske literature i kršćanske nauke čiji je bio dugogodišnji pročelnik. Habilitirao se i postao docentom 1960., od 1965. je izvanredni, a od 1968. redoviti profesor istog Fakulteta. U svom dugom profesorskom vijeku osim svojih predmeta – kristologije, patrologije, povijesti dogmi i uvoda u misterij Krista i povijesti spasenja – predavao je više traktata iz dogmatske teologije, filozofije i metodologije. Bio je u više navrata dekan: 1969.–1971., 1974.–1978., 1990.–1992. Uvelike je svojim istančanim pravnim i upravnim osjećajem pridonio da je Katolički bogoslovni fakultet, i u najteže vrijeme svoje povijesti, od 1952.–1991., kad je bio isključen iz Sveučilišta u Zagrebu, sačuvao svoj znanstveni dignitet i integritet te uspješno razvijao i unapređivao svoju mnogostruku djelatnost.

2. Periodizacija teološkog rada Šagi-Bunića

Kroz više od pedeset godina znanstvenog rada Šagi-Bunić svojim se teološkim opusom, kako teoretsko-spekulativnim, tako i pastoralno-praktičnim, iskazao kao izvorni crkveni promislitelj vremena, Crkve i društva. Njegovo teološko djelovanje možemo podijeliti na tri razdoblja:

1. Od 1948. do 1965.: izrada doktorske disertacije o kristologiji Prokla Carigradskog (434.–446.) i teološko-spekulativno produbljenje Kalcedonskog koncila (451.). Kristologija carigradskog patrijarha Prokla, koji je djelovao prije Kalcedonskog koncila, prema Šagi-Buniću od bitnog je značenja za razumijevanje Kalcedonske kristološke dogme. Srž Proklove kristologije stoji u tome što je on vidio vrijednost dviju kristologija, one aleksandrijskog tipa koja u svojoj spekulaciji o utjelovljenom Logosu polazi od Iv 1, 14: »Riječ je tijelom postala (Lógos sárks egéneto) naglašavajući teandričko jedinstvo Krista, i one antiohijskog tipa koja na temelju Fil 2, 7 ističe da je Sin Božji utjelovljenjem uzeo obličje sluge (morfèn doulou labón), te time inzistira na dvojstvu subjekata u Kristu, tj. na distinktivnoj realnosti Krista Boga i čovjeka. Proklo Carigradski poznaje žustre rasprave koje su nastale iz radikalnih stajališta ovih dviju kristologija, ali uviđa i valjanost i jedne i druge. Zato on donosi svoju osnovnu formulu inkarnacije: »... i uzevši oblik sluge postade čovjek« (...). »Kažemo, dakle služeći se objim izrazima Svetoga pisma, da je 'postao tijelo' (gégone) i 'uzeo oblik sluge' (élabé): i oba su nam izraza sjeme spasenja, ako se pravo shvate« (J. T. Šagi, *Dogmatsko-historijski položaj Proklove kristologije* [izvadak iz doktorske disertacije], Zagreb 1951., str. 13-14). Šagi-Bunićevi kasniji teološki radovi vezani uz povijesno-spekulativno istraživanje problematike kalcedonske kristološke dogme, ko-

je je objavio u Rimu dok je sudjelovao na Drugom vatikanskom koncilu, jeka su Proklove želje da se »pravilno shvati« realnost božanstva i čovjštva Isusa Krista, otajstvo različitosti i jedinstva božanskog i ljudskog u teandričkom zajedništvu osobe Isusa Krista.

2. Od 1959. do 1983.: događaj Drugog vatikanskog koncila, te produbljenje temeljnih koncilskih misli i teološko-pastoralna primjena Koncila u životu Crkve na ovim našim prostorima. Drugi vatikanski koncil bio je događaj kojim se Katolička Crkva htjela predstaviti suvremenom svijetu kao Svjetlo naroda (*Lumen Gentium*). Za Šagi-Bunića Koncil je bio pravi izazov da ono što je znanstveno spoznao kroz povijesna i spekulativna razmišljanja pretoči u konkretnu crkvenu i društvenu zbilju. Kroz teologiju zemaljskih vrednota i čvrstu osnovicu da je u ljudskoj povijesti uskršli i proslavljeni Krist prisutan kao uskrsnuti čovjek – čemu je neposredno i sam Šagi-Bunić dao svoj doprinos na Koncilu kao osobni teolog zagrebačkog nadbiskupa Franje Šepera – Šagi-Bunić se cijelim svojim bićem predaje primjeni koncilске teologije na konkretan život, i to pisanjem knjiga, pokretanjem časopisa, Centra za koncilska istraživanja »Kršćanska sadašnjost«, različitih tribina i drugih nastupa svake vrste. Neprestano mu je pred očima zadatak da koncilska obnova mora zahvatiti i visoke intelektualne slojeve društva, ali i jednostavni vjernički puk. Svojim popularizacijskim pisanjem preko kršćanskih glasila (ponajviše preko *Glasa Koncila* i *Kane* čiji je supokretač bio) veoma je mnogo pridonio teološkoj i napose liturgijskoj obnovi u širokim slojevima Crkve u hrvatskom narodu, svjestan koncilskog nadahnuća da je liturgija izvor svake crkvene obnove. Odlučan da koncilsku i teološku obnovu valja što hitnije pretočiti u konkretan život, uložio je sve svoje energije da u bivšem socijalističkom društvu, koje nije pogodovalo širenju religiozne kulture, traži i pronalazi maksimum prostora, u konkretnoj društvenoj skučenosti, za teološko i kršćansko djelovanje, ne čekajući da dođu druga vremena. Temeljno sredstvo kojim se služio bio je dijalog, unutar Crkve i dijalog s konkretnim svijetom. U unutarcrkvenom dijalogu dao je znatan doprinos stvaranju ekumenske klime među kršćanima na ovom našem tlu. Svojim djelovanjem nije okrnjio niti zamaglio ni jednu stvarnost otajstva Boga koji se utjelovio u čovjeku i koji u Crkvi djeluje kao djelotvoran znak spasenja. Znao se hrabro, ali s poštovanjem prema suprotnim mišljenjima, suočavati i sučeljavati s mnogim teškim pitanjima koja su zadirala u sam opstanak Crkve. Time je stvarno pridonio razvitku religiozne kulture i teologije, rastu humaniteta i oblikovanju zauzetih kršćanskih laika, kao i stvaranju nove klime u kojoj se Crkva u Hrvata pripremala za djelovanje u ovim novim, demokratskim prilikama u koje nije ušla nespriprema.

3. Od 1983. do 1999.: govor o civilizaciji ljubavi, kao sažetak i rekapitulacija cjelokupnoga spekulativno-pastoralnog teološkog rada Šagi-Bunića. Biskupi Katoličke Crkve na sinodi prigodom obilježavanja 25. obljetnice Drugog vati-

kanskog koncila (1962.-1965.) doprinos Koncila izrazili su riječju zajedništvo (*communio*). Željeli su njome izreći koncilsku brigu i poziv Crkve da bude ono vidljivo mjesto i prostor u kojem će se moći prepoznati otajstvo Boga koji je postao čovjekom i koji snagom Duha Svetoga okuplja sve ljude u otajstvenu zajednicu. Po tom zajedništvu Crkva je bogočovječanska zajednica svega roda ljudskoga. Ovu koncilsku ideju Šagi-Bunić nastoji artikulirati kroz oživotvorenje Kristovih riječi: »Što ste učinili jednome od moje najmanje braće meni ste učinili... Što niste učinili jednome od moje najmanje braće ni meni niste učinili« (usp. Mt 25, 31-46), zauzimajući se za izgradnju »civilizacije ljubavi«.

Ovo trostruko razdoblje teološkog rada Tomislava Šagi-Bunića poprima tako izgled jedne ikone koja u svojem triptihu nudi jedinstvo u različitosti i razlaže različitost u jedinstvu. Nije moguće izdvojiti pojedino od ovih triju razdoblja i govoriti o njemu zasebno, želi li se sagledati Šagi-Bunićeva teološka cjelina. Za razumijevanje pojedinog područja Šagi-Bunićevog kulturnog i teološkog djelovanja prijeko je potrebno imati u vidu tu cjelinu.

3. Teolog obnove Crkve na tragu Drugog vatikanskog koncila

Kao osobni teolog zagrebačkoga nadbiskupa, poslije kardinala, dra Franje Šepera, u Rimu živo sudjeluje u odvijanju Drugoga vatikanskog koncila (1962.-1965.). U isto vrijeme u Rimu dovršava svoje značajne studije istražujući velike kontroverzije ranoga kršćanstva, čime je pridonio rasvjetljavanju Kalcedonske teološke dogme o Isusu Kristu potpunom Bogu i potpunom čovjeku. Monografijama objavljenim u Rimu za vrijeme i nakon Koncila: »*Duo perfecta et duae naturae*« in *definitione dogmatica Chalcedonensi* [»Dva potpuna« i »dvije naravi« u Kalcedonskoj dogmatskoj definiciji] (Roma 1964.), »*Deus perfectus et homo perfectus*« [Potpuni Bog i potpuni čovjek] (Roma 1965.) te *Problemata christologiae chalcedonensis* [Kalcedonski kristološki problemi] (Roma 1969.) i drugim studijama, stekao je svjetski glas i priznanje istaknutih povjesničara i kristologa današnjice.

Jedan je od osnivača »Glasa Koncila« (1963.) i »Kršćanske sadašnjosti – Centra za koncilski istraživanja, dokumentaciju i informacije« (1968.). Sa svojim kolegama, među kojima valja istaknuti Josipa Turčinovića, pokrenuo je časopis »Svesci – Kršćanska sadašnjost« (1966.) i »Poslušni duhu« (1966.). Suutemeljitelj je »Teološkog društva Kršćanska sadašnjost« (1977.), skupine istaknutih teologa i kulturnih djelatnika oko Kršćanske sadašnjosti, čiji je predsjednik bio od osnutka do god. 1989. Bio je, u prvom sazivu, član međunarodne Papinske teološke komisije pri Kongregaciji za nauk vjere (1969.), te član u više tijela Svete stolice i naše Biskupske konferencije. Bio je dopisni član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu (od 1979.) i PEN-kluba (od 1971.).

Tomislav Šagi-Bunić veoma je rano jasno spoznao da sva duhovna obnova vjere u Božjem narodu kreće od liturgije. Liturgijskoj obnovi posvetio je sav svoj život, kako pisanjem knjiga tako i propovijedanjem. Obnova Crkve pokrenuta Drugim vatikanskim koncilom bila mu je velik izazov i neprestano na srcu. Prve teološke informacije o pripravi Drugoga vatikanskog koncila objavio je u almanahu *Misao i djelo* (Zagreb 1961.) kojeg je pokrenuo. Koncilsku je obnovu provodio i tumačio s propovjedaonice zagrebačke prvostolnice kroz punih 13 godina (1960.–1962., 1966.–1977.), pokretanjem tribine »Koncilska misao«, vjeronaučnim susretima za mlade, duhovnim vježbama i predavanjima svake vrste.

Na hrvatskom jeziku značajne su njegove knjige kojima je rasvijetljavao važnost, svježinu i poruku crkvenih otaca i tumačio misao i duh Drugoga vatikanskog koncila: *Izazov starih* (Zagreb 1972.), *Povijest kršćanske literature* od početka do sv. Ireneja (Zagreb 1976.), te *Euharistija u životu Crkve kroz povijest* (Zagreb 1984.). Svoje je teološke članke, osobito o koncilskoj problematici, sabrao u tri sveska: *Ali drugog puta nema* (Zagreb 1969., 1972. i 1985.) te *Vrijeme suodgovornosti I-II* (Zagreb 1981. i 1982.).

4. Čovjek dijaloga i ekumenizma

Šagi-Bunić se istakao kao angažirani teološki mislilac, živo sudjelujući, i za vrijeme komunističke države, u važnim raspravama o odnosima Crkve i države te kršćanstva i marksističke i ateističke ideologije. Veoma je značajan njegov doprinos ekumenizmu na našim prostorima. U tim se inicijativama pojavljivao uvijek kao čovjek dijaloga. U društvu obilježenom ateizmom kao svjetonazorom umio je razlikovati čovjeka od ideologije i strukture. Dao je i valjan doprinos u teološkim pitanjima izgradnje hrvatske državnosti te ulozi i doprinosu Katoličke Crkve u toj izgradnji. O tom svjedoče njegova djela *Crkva i domovina* (Zagreb 1970.), *Katolička Crkva i hrvatski narod* (Zagreb 1983.), *Duhovno-moralna pozlazišta za budućnost Republike Hrvatske* (Zagreb 1993.) i dr.

Ekumenska dimenzija Drugoga vatikanskog koncila u duhu pape Ivana XXIII. bila je jedna od najvećih, ako ne i najveća novost koja je obilježila sav Šagi-Bunićev pokoncilski teološki i apostolski rad. Veoma je trijezno i s istančanim osjećajem za povijesni realizam naglašavao da je bitno pitanje ekumenizma i rada na kršćanskom sjedinjenju ovdje kod nas izgrađivanje pozitivnih odnosa između Katoličke i Pravoslavne Crkve. Zalagao se za stvarno pastoralno i znanstveno otvaranje, bez romantike. U tom nastojanju stalno je imao pred očima poticati i poučavati svoju katoličku braću i sestre na ekumensko otvaranje koje je Crkvi Koncil ostavio u zadatak. Nije mu bila prvotna namjera poučavati drugu kršćansku stranu. Neprestano je podvlačio evanđeosku i vjersku dimenziju ekumenizma. Govorio bi da je pitanje jedinstva kršćana Kristova želja, te da u tom smislu ekumenizam nije stvar koja ovisi o našoj želji, već je to pitanje naše vjer-

nosti Kristu. Zbližavanje naših sestrijskih Crkava treba osloboditi nacionalnih i političkih uvjetovanosti. Znao je veoma lucidno naglašavati da treba razlikovati vjerničku od nacionalne pripadnosti, te da pitanjima odnosa između srpskog i hrvatskog naroda treba pristupati trijezno i bez zataškavanja povijesnih rana i nesporazuma, a sve događaje koji opterećuju dva naroda prosuđivati nepristrano poštenim političkim metodama, nikad nasiljem. Na mnogim ekumenskim susretima, naročito na međufakultetskim simpozijima katoličke i pravoslavne strane, pojavljivao se riječju i gestama i bio prihvaćen kao duhovni i teološki autoritet. Ta ekumenska opredijeljenost nije ga napuštala niti u nedavnim ratnim godinama kad su ekumenski glasovi gotovo potpuno umuknuli ili su se pretvorili u glasove vapijućih (poput preminulog šibenskog biskupa Srečka Badurine). Iz tih godina znakovit je Šagi-Bunićev članak pod naslovom *Što sada s ekumenizmom* objavljen u Kani (br. 1/1993., str. 14-15). U toj »ekumenskoj oporuci« sažeo je svoj ekumenski kredo i opredijeljenost za ekumenski dijalog za koji se uvijek zalagao, više nego ikad svjestan da zadatak ekumenizma »potječe od Duha Svetoga i da nas je on pozvao na ekumenizam posredstvom Drugog vatikanskog koncila. To je naša vjera«.

Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske dodijelilo je 5. srpnja 1994. godine Šagi-Buniću nagradu za životno djelo za njegov »izuzetan doprinos znanosti i teologije«, uz novčani iznos od 37.000 Kuna (10.000 DM). Tu je svotu Šagi-Bunić, uz suglasnost svojih redovničkih poglavara, 25. srpnja 1994. uplatio Uredu za prognanike i izbjeglice pri Vladi Republike Hrvatske.

5. Graditelj »civilizacije ljubavi«

Svojevrsna duhovna oporuka Šagi-Bunićeva sadržana je u njegove posljednje dvije knjige: »*Živjeti Kristovim Duhom Svetim*« i »*Prema izgradnji civilizacije ljubavi*«, zbirci njegovih tekstova i razmišljanja utemeljenih na Matejevu evanđelju o Posljednjem sudu (Mt 25, 31-46). Knjige su objavljene god. 1998. u izdanju »Kršćanske sadašnjosti« prigodom njegova zlatnog svećeničkog jubileja, obilježavanja 75. obljetnice rođenja i 45. obljetnice profesorskog djelovanja na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. No, sasvim posljednji njegovi pisani radovi posvećeni su Bogu Ocu, odnosno komentaru »Očenaša«, a objavljeni su 1999. godine u »Glasu Koncila«. Godine 2000. ti su komentari objavljeni pod naslovom *Motriti lice Očeva* u nakladi Kršćanske sadašnjosti u Zagrebu. U njima Šagi-Bunić u trinaest priloga razlaže Molitvu Gospodnju, čime je dao svoj važan i posljednji doprinos pripravi za proslavu Jubilejske godine. Oslanjajući se na bogatstvo otačke misli Šagi-Bunić progovara na veoma suvremen način o poruci Očenaša za naše vrijeme. Otac nebeski, njegova očinska svetost, podlaganje njegovoj volji i oslanjanje na njegovu brižnu i milosrdnu ljubav, ostaju pouzdan putokaz vjerničkoj sigurnosti i zauzetom naviještanju Božje ljubavi u svijetu.

Osobito valja naglasiti interpersonalnu i egzistencijalnu crtu ovih Šagi-Bunićevih priloga. Bog je naš brižni Otac, s njim smo povezani, On nas je po svome Sinu Isusu Kristu pozvao i stalno nas potiče da budemo u skrbnoj i zauzetoj ljubavi svjedoci njegove pouzdane i vjerne ljubavi prema nama. Na svakoj stranici ove omalene knjižice provire zauzet kršćanin koji je čitav svoj život založito i odgovorno živio i uporno sve poziva na zauzeto življenje svoga vjerničkog poziva. S pravom se ovi Šagi-Bunićevi prilozi mogu okarakterizirati kao oporuka koju ostavlja naraštajima na pragu Trećeg tisućljeća.

Šagi-Bunić je neosporno jedan od vodećih hrvatskih katoličkih teologa u drugoj polovici 20. stoljeća. U svemu se potvrdio kao mnogostruko i svestrano upućen, pronicljiv i originalan promišljatelj vremena nad kojim razmišlja i u kojemu živi, bilo to prošlo, sadašnje ili buduće. U svjetlu teoloških načela, u suvremenim, društvenim, kulturnim, političkim i religioznim zbivanjima, otkriva »znakove vremena« – uvijek osjetljiv za nastajanje i unapređenje novog, dubljeg i svestranijeg humaniteta. Kao takav založito je živio u povijesti i sam je stvarao povijest. Želimo li sažeti njegov razvojni teološki put u nekoliko riječi možemo kazati da je Šagi-Bunić strogom znanstvenom akribijom u početku svoga znanstvenog rada istražio povijesni kontekst Kalcedonskog koncila (451. god.), otkrivajući teološko-pastoralne posljedice dogme o Kristu potpunom Bogu i potpunom čovjeku. Tim svojim mladenačkim radom utire sebi teren za razumijevanje vizija Drugog vatikanskog koncila o autonomiji zemaljskih vrednota u odnosu na transcendentne, ali i o relacijama tih zemaljskih vrednota prema nebeskim stvarnostima. Dok neumorno piše o obnovi pokrenutoj Drugim vatikanskim koncilom, o njegovoj primjeni u životu Crkve u konkretnom društvu, ključna mu je misao da je Crkva otajstvena zajednica, neuništiva stvarnost nebeskog i zemaljskog, Božjeg i ljudskog faktora, a zajedništvo svega ljudskog roda krajnji je cilj djelovanja Crkve. Na čvrstim temeljima Kalcedonske dogme i na zajedništvu kao temeljnoj stvarnosti i pozivu Drugog vatikanskog koncila počiva i Šagi-Bunićev teološki govor za razumijevanje sadržaja civilizacije ljubavi, čemu je posvetio svoj govor posljednjih deset godina svoga života.